

Після створення такої картини (далі – Карті) Штаб буде мати практично повне уявлення й візуальне підтвердження про таке: місце й час катастрофи; розташування всіх об'єктів; причини і механізми події, причини смерті, утворення тілесних ушкоджень, пошкоджень на місцевості та їх наслідки; візуальний портрет катастрофи завдяки віртуальному моделюванню, можливо, у виді фільму.

По-третє, наполягаємо на відновленні в Збройних Силах України судово-медичної служби в новому форматі – у вигляді стаціонарних і пересувних патолого-анатомічних судово-медичних лабораторій (ПАСМЛ)¹.

Таким чином, запропоновано певні оригінальні шляхи вдосконалення взаємодії судово-медичної служби з відомчими експертними службами та слідчо-оперативними співробітниками для швидкого й максимально повного й об'єктивного розслідування й моделювання катастроф із масовою загибеллю людей.

ВКЛАД СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В УЛУЧШЕНИЕ РАССЛЕДОВАНИЯ КАТАСТРОФ С МАССОВОЙ ГИБЕЛЬЮ ЛЮДЕЙ

Моргун А. А.

В научном сообщении представлены предложения автора по существенному улучшению расследования катастроф с массовой гибелью людей путем организации тесного сотрудничества экспертных служб, правоохранительных органов и некоторых гражданских институтов, которые занимаются ликвидацией последствий катастроф. Предложено три нововведения: 1. Создание межведомственной организации – «Штаб следственно-экспертных сил расследования конкретной катастрофы с массовыми жертвами». 2. Виртуальная визуализация на карте местности результатов выявления объектов всеми службами с последующим моделированием катастрофы и ее последствий в цифровом формате. 3. Восстановление в Вооруженных Силах Украины судебно-медицинской службы в новом виде – стационарные и передвижные патолого-анатомические судебно-медицинские лаборатории.

CONTRIBUTION OF FORENSIC MEDICAL EXAMINATION IN IMPROVING INVESTIGATION OF CATASTROPHES WITH MASS DEATH OF PEOPLE

Morhun A. O.

The scientific message presents the author's suggestions to significantly improve the investigation of catastrophes with mass death of people by organizing close cooperation between expert services, law enforcement agencies and some civil institutions which are engaged in the liquidation of catastrophe consequences. The author proposes three innovations: 1. Creation of an interdepartmental organization – "Headquarters of investigative-expert forces for investigating a concrete catastrophe with mass victims". 2. Virtual visualization of the objects detection results on the map by all services with the subsequent modeling of the catastrophe and of its consequences in a digital format. 3. Restoration of the forensic medical service in the armed forces of Ukraine in a new form – stationary and mobile pathology anatomical forensic medical laboratories.

УДК 340.624.6+343.983.7:616-074-091

Н. С. Коновал, аспірант кафедри судової медицини, медичного правознавства Харківського національного медичного університету, e-mail: natashenka0@mail.ru

ДАВНІСТЬ НАСТАННЯ СМЕРТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИЗНАЧЕННЯ

В. Д. Мішалов зі співавторами констатують, що для вирішення питання про давність настання смерті (далі – ДНС) людини судово-медична практика користується багатьма методами, але наразі немає таких методів, методик чи даних, які б однозначно й достатньо точно забезпечили визначення часу, що минув після смерті особи².

В. Т. Бачинський зі співавторами стверджують, що назріла необхідність пошуку новітніх методик, які б базувалися на класичних методах забору біологічних тканин і давали змогу об'єктивно й неза-

¹ Перспективи розвитку військової судово-медичної експертизи / А. О. Моргун та ін. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України М. В. Салтєвського (Харків, 7–8 листоп. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 218–220.

² Визначення давності настання смерті у судово-медичній експертизі: метод. вказівки / уклад.: В. Д. Мішалов, Б. В. Михайличенко та ін. Київ, 2014. С. 5.

лежно від зовнішніх чинників отримувати дані, проводити їх дослідження, використовуючи сучасні біофізичні методи діагностики¹. На нашу думку, слід приєднатися до їх пропозиції.

Мета дослідження – проаналізувати архівні судово-медичні експертизи трупів стосовно визначення стану питання про ДНС для оптимізації роботи судових медиків.

Наше повідомлення є результатом аналізу судово-медичних експертиз трупів осіб, що були направлені для проведення судово-медичної експертизи за постановою слідчого чи слідчого судді до відділу судово-медичної експертизи трупів Харківського обласного бюро судово-медичної експертизи протягом 2017 р.

Для обробки архівного матеріалу створено «Реєстраційну карту обліку дослідження архівного матеріалу...», яка має паспортну частину, загальні відомості щодо ДНС, результати дослідження трупних змін під час проведення судово-медичної експертизи за стандартом якості та відомості щодо визначення експертом ДНС додатковими високотехнологічними методами.

Опрацьовано майже 3500 висновків експертів, що становило практично 97 % від загальної кількості трупів у відділі.

Проаналізований матеріал показав, що слідчі органи поліції призначають експертизи у випадках наглої смерті в 4 рази частіше, ніж у разі насильницької смерті. За зазначений період із загальної кількості судово-медичних розтинів нагла смерть становила понад 79 %, насильницька смерть – трохи більше ніж 17 %, не встановлено причину смерті – в інших випадках. Пояснення такого дисбалансу судові медики не знають.

У 2017 р. оперативно-слідча група разом із судовим медиком виїжджала на огляд трупа на місці його виявлення в 100 % випадках із подальшою доставкою його для судово-медичної експертизи. Але лише у 28 % слідчий разом із постановою про призначення експертизи надавав копію протоколу огляду місця події. На нашу думку, у цьому винні насамперед слідчі поліції, але й вимогливість судово-медичних експертів не має належного рівня щодо направлення запитів на надання копії протоколу огляду місця події.

Аналіз копій протоколу огляду місця події засвідчив, що в 925 випадках із 949 у наданих копіях був зафіксований стан трупних змін, що становить 97,5 %. Але лише в практично 19 % копій протоколів зафіксовано температуру повітря. Інші зовнішні фактори, що впливають на визначення ДНС, узагалі не згадуються – швидкість і напрям вітру, вологість повітря, рівень атмосферного тиску. Такі помилки залежать від сумніння як слідчого, так і судового медика під час огляду трупа.

У постановах про призначення судово-медичних експертиз трупів питання щодо визначення ДНС передбачено в практично 83 % випадків. Тобто інтерес у слідчих до цього питання високий. Але дивує інше: у 75 % випадків насильницької смерті слідчі ставили питання про ДНС, а при наглій смерті – у 85 %. Питання щодо більшої важливості визначення ДНС саме для наглої смерті переадресуємо слідчим органам.

Зроблено аналіз співвідношення мотивованих і немотивованих відмов судово-медичних експертів щодо відповідей на питання про ДНС. Не було жодного випадку ігнорування судово-медичними експертами питання про ДНС, тобто в 100 % досліджених експертиз хоч якась відповідь на запитання про ДНС була.

Але у 12 % експерти робили висновок про неможливість відповіді на запитання про ДНС без будь-якого обґрунтування своєї позиції. Майже у 45 % випадків судово-медичні експерти ухилялися від відповіді про ДНС, мотивуючи тим, що на момент закінчення експертизи була відсутня копія протоколу огляду місця події з даними про трупні зміни. Практично у 22 % випадків судові медики обґрунтовували свою відповідь на запитання щодо ДНС лише інформацією про трупні зміни, які були описані під час огляду місця події. У 15 % випадків експерти спиралися виключно на результати дослідження трупних змін у секційному залі під час розтину трупа. У 74 випадках (2 %) експерти використовували відомості про ДНС виключно із супровідного листа бригади швидкої допомоги, яка констатувала смерть. І тільки у 28 випадках (0,8 %) судово-медичні експерти мотивували свою відповідь про ДНС результатами дослідження трупних явищ під час огляду трупа на місці його виявлення та даними дослідження трупних змін під час судово-медичного розтину.

Таким чином, маємо низку експертних помилок при визначенні ДНС: методологічні, організаційні, технічні, тактичні, які суттєво впливають на цінність і об'єктивність експертних висновків щодо ДНС. Ці експертні помилки при встановленні ДНС обумовлені невиконанням або частковим виконанням вимог чинних судово-медичних документів: Інструкції про проведення судово-медичної експертизи (пп. 2.8, 2.11, 3.6); Правил проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи (п. 1.3, підп. 2.1.6–2.1.9, 2.2.1), затверджених наказом МОЗ України «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» від 17.01.1995 № 6.

Для методологічного вирішення зазначених проблем при встановленні ДНС нарізла необхідність пошуку новітніх методик, що використовують сучасні біофізичні методи діагностики.

¹ Визначення давності настання смерті при деяких видах механічної асфіксії та масивній крововтраті методами лазерної поляриметрії: монографія / В. Т. Бачинський та ін. Чернівці, 2016. С. 23, 24.

ДАВНОСТЬ НАСТУПЛЕНИЯ СМЕРТИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ**Коновал Н. С.**

Показаны актуальность и важность новых подходов к определению давности наступления смерти. Следователи задают вопрос о давности наступления смерти в 83 % всех случаев назначения судебно-медицинской экспертизы трупов. При этом судебно-медицинские эксперты в 45 % случаев заявляли о невозможности дать ответ на этот вопрос. В остальных случаях они использовали только часть судебно-медицинской информации для ответа на вопрос о давности наступления смерти, что снижает ценность и объективность экспертных выводов. Причинами этого являются совершенные экспертами ошибки – методологические, организационные, технические и тактические. Для методологического решения проблем при установлении давности наступления смерти назрела необходимость поиска новейших методик, использующих современные биофизические методы диагностики.

PRESCRIPTION OF DEATH COMING: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DETERMINING**Konov N. S.**

The message shows the relevance and importance of new approaches to determining the prescription of the death coming. Investigators ask a question about the prescription of death in 83 % of all cases of appointment of forensic medical examination of corpses. At the same time, in 45 % of cases, forensic medical experts reported on the impossibility of answering this question. In other cases, they used only part of the forensic medical information to answer the question of the prescription of death coming, which reduces the value and objectivity of expert conclusions. The reasons for this are the mistakes made by the experts – methodological, organizational, technical and tactical ones. To solve the problems methodologically when establishing the prescription of death coming, the author suggests a progressive scientific and methodical complex based on the latest methods of research different types of human muscles. For the methodological decision of problems when establishing the prescription of death coming, necessity of the newest techniques search using modern biophysical methods of diagnostics has ripened.